

02.2.

OPENBARE DIENSTVERLENING

REFLECTIES VANUIT DE WERKING VAN HET STEUNPUNT

STEUNPUNT TOT BESTRIJDING VAN ARMOEDE, BESTAANSONZEKERHEID EN SOCIALE UITSLUITING

“Overwegende dat het nodig is de bestendinging van dit integratiebeleid te waarborgen, namelijk door het aanpassen en het ontwikkelen van de openbare dienstverlening;...”

– Samenwerkingsakkoord –

Door in het samenwerkingsakkoord te benadrukken hoe cruciaal de rol van de openbare diensten is in de strijd tegen de armoede, speelden de wetgevers rechtstreeks in op de pijnpunten die de verenigingen en de OCMW's in het Algemeen Rapport over de Armoede formuleerden.¹

In het overleg dat door het Steunpunt is gevoerd, werd dit belangrijke idee nooit tegengesproken: als de openbare diensten er voor alle burgers zijn, dan spelen ze een cruciale, en essentiële rol voor de sterkst benadeelde bevolkingsgroepen.

- Ze zijn betrokken bij de strijd tegen de uitsluiting en voor minder ongelijkheid dankzij een indirecte herverdeling van de rijkdommen;
- ze garanderen een algemene toegang tot de basisbehoeften;
- ze zorgen ervoor dat het algemeen belang voorrang krijgt op individuele belangen.

Sinds de jaren '80 ligt de publieke sector echter zwaar onder vuur. Een aantal mensen vinden de openbare dienstverlening inefficiënt, duur en zelfs cliëntelistisch omdat ze ontsnappen aan de regels van de concurrentie. De roep om beter bestuur (ook wel 'gouvernance' genoemd) vertaalt zich

---

* Tekst vertaald uit het Frans.

1 ATD Vierde Wereld, Vereniging van Belgische Steden en Gemeenten (afdeling Maatschappelijk Welzijn), Koning Boudewijnstichting (1994). *Algemeen Verslag over de Armoede*, Brussel, Koning Boudewijnstichting, 431p.

in het aannemen van criteria die in de privésector gelden (rentabiliteit, verlaging van de kosten...). Op die manier moeten de openbare diensten op bepaalde vlakken de concurrentie aangaan met commerciële bedrijven. Zo zien we bijvoorbeeld dat uitzendbedrijven overheidsgeld krijgen om bepaalde categorieën werkzoekenden aan werk te helpen.

Het Europese beleid heeft er mee voor gezorgd dat markten die vroeger het monopolie van de Staat waren (post, transport, energie...), zijn opengesteld. Dat heeft de liberaliseringstrend nog versterkt. Ook al vallen de openbare diensten, de zogenaamde diensten van algemeen nut, niet onder de 'dienstenrichtlijn' die het vrije verkeer van diensten binnen de interne markt moet verbeteren, toch vinden veel betrokkenen het jammer dat die diensten niet door een aparte wetgeving worden gedekt zodat ze beter beschermd zijn.

Met argumenten als 'efficiency' worden ook strategische sectoren, zoals energie en transport, voor een groot deel geprivatiseerd. Andere, minder zichtbare vormen van privatisering duiken ook steeds vaker op. Bepaalde organisaties stellen bijvoorbeeld de ontwikkeling aan de kaak van commerciële bedrijven die schoolbegeleiding aanbieden, een trend die het idee ingang doet vinden dat dit geen taak meer is van de scholen, maar van de privésector.

De vraag naar kwaliteitsvolle openbare diensten lees je tussen de regels van elk thematisch overleg dat het Steunpunt coördineert. De trend om openbare diensten steeds verder te vercommercialiseren wordt ervaren als een bedreiging voor de goede uitvoering van hun traditionele opdrachten. Vele betrokkenen uit de verenigingen, vakbonden en ziekenfondsen vrezen dat gezinnen met een laag inkomen geen toegang meer zullen krijgen tot een aantal goederen en diensten: is het echt mogelijk om rentabiliteit met solidariteit te verzoenen? Zullen arme mensen bijvoorbeeld de drastische verhoging van de energiekosten kunnen dragen, iets wat toch als een basisbehoefte wordt beschouwd?

Bovendien maakt de liberalisering van bepaalde sectoren (zoals telecommunicatie, gas en elektriciteit) de situatie van burgers die al in onzekerheid leven, nog brozer: ze moeten kiezen tussen verschillende dienstverleners op basis van informatie die tegelijk moeilijk te verkrijgen en te begrijpen is. Dat is de reden waarom consumentenverenigingen en armenorganisaties vragen om de 'klanten' voortaan beter te beschermen tegen een manke informatie-overdracht en agressieve verkooptechnieken.

De privatisering van bepaalde essentiële sectoren (zoals energie) of het binnendringen van de markt in andere sectoren (zoals huisvesting) vereist de invoering van nieuwe controleorganisaties. Sommige van die organisaties bestaan al, zoals de Commissie voor de regulering van het gas en de elektriciteit (CREG), maar moeten indien nodig nog worden versterkt, andere moeten nog worden ingesteld, zoals bijvoorbeeld de fiscale maatregelen om de privéverhuring te regelen.

Bepaalde sectoren vragen bovendien duidelijk om een grotere tussenkomst van de overheid. Zo blijft België in de sociale huisvesting achterop hinken in vergelijking met onze Europese burens. De drie gewesten hebben een enorm tekort aan goedkope huurwoningen, waardoor gezinnen met een laag inkomen afhankelijk zijn van de prijsschommelingen op de markt.

Uit het overleg blijkt ook dat bepaalde openbare diensten, zoals de OCMW's of de jeugdhulpverlening, anders georganiseerd moeten worden. Het komt erop aan de organisatie van die diensten beter aan het standpunt en de leefwereld van de gebruikers aan te passen, want het gaat om zeer kwetsbare bevolkingsgroepen die in heel moeilijke omstandigheden moeten leven. De toegankelijkheid van die diensten lijkt in dit verband dan ook cruciaal.

Per slot van zaken is de vraag naar de rol van de Staat minstens even belangrijk als de vraag naar de werking van de openbare diensten. Welke voorrechten gelden voor wie en hoe worden ze toegepast? De organisaties die actief zijn in de strijd tegen de armoede onderstrepen de rol van de overheid als marktregelaar. "Herverdeling heeft ook te maken met het behoud van kwaliteitsvolle openbare diensten, die voor allen toegankelijk zijn: het bevorderen van de toegang tot sociale huisvesting, tot efficiënt openbaar vervoer, tot diensten voor kinderopvang: dit zijn allemaal manieren om tot het bevorderen van de tewerkstelling van allen bij te dragen, inbegrepen de armsten. Met de openbare diensten wordt een deel van de economie 'gesocialiseerd', zeggen de Verenigingen, die onder 'socialisering' het nuttig maken voor de gemeenschap verstaan en niet de prioriteit die aan het behalen van winst wordt gegeven²."

Een strikt beheer van de instellingen die met overheidsgeld worden gefinancierd, mag dan wel noodzakelijk en terecht lijken, het mag niet leiden tot minder billijkheid en minder herverdeling; opdrachten waarvoor de openbare diensten net zijn opgericht. Het lijkt er sterk op dat de meest kwetsbare bevolkingsgroepen het hardst te lijden hebben onder de inkrimping van de overheid en de privatiseringsgolf die nu al drie decennia aan de gang is: "Van die onmacht zijn de mensen die in armoede leven het slachtoffer. De markt houdt namelijk geen rekening met noden die niet in geld kunnen worden uitgedrukt en is niet geïnteresseerd in mensen die niet meer van nut kunnen zijn bij het verhogen van de winst³." Het verval van de openbare diensten zou dus wel eens kunnen leiden tot meer ongelijkheid en nieuwe vormen van uitsluiting.

---

2 Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2001). *In dialoog, zes jaar na het Algemeen Verslag over de Armoede* (Verslag juni 2001), Brussel, Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, p. 190.

3 ATD Vierde Wereld, Vereniging van Belgische Steden en Gemeenten (afdeling Maatschappelijk Welzijn), Koning Boudewijnstichting (1994). *Op.cit.*, p. 408.

DE SCHEVE SCHAATS ROND HET RECHT OP WONEN. BESPIEGELINGEN ROND WONEN NA 10 JAAR SAMENWERKINGSAKKOORD ROND ARMOEDEBELEID

LUC GOOSSENS

_ MEER WOORDEN DAN DADEN

In wat volgt analyseren we de grote lijnen van de ontwikkelingen rond wonen en woonbeleid, sinds ook op dat beleidsterrein tien jaar geleden de krijtlijnen voor een armoedegevoelige huisvestingspolitiek werden uitgezet. De centrale lijn achter onze argumentatie betreft de vaststelling dat papier alleszins voor wonen, eens te meer erg verduelig gebleken is. Zonder te twifelen aan de initieel goede bedoelingen van de initiatiefnemers blijkt vandaag niet alleen dat het Algemeen Verslag over de Armoede op het vlak van wonen in essentie vooral bij woorden is gebleven. Nog veel erger is dat vandaag een discours wordt gehanteerd dat onrechtmatig suggereert dat arme mensen gerespecteerd worden en dat ze van overheidswege ook terdege geruggensteund worden in hun rechtmatig streven naar recht op behoorlijk en betaalbaar wonen.

De slag om de arm van de decreetgever

Uitdrukkelijk ter versterking van het signaal dat al in de Grondwet vervat lag, vermeldde de Vlaamse decreetgever nu ongeveer tien jaar terug het recht op wonen nog eens extra in de Wooncode. Het Vlaamse parlement legde daarmee de virtuele basis voor een woonbeleid dat zou kunnen inspelen op de noden en behoeften van de Vlaamse bewoners. Die noden en behoeften waren en zijn al bij al sinds jaren ruimschoots bekend: 'alle' studies die de politieke overheden bij ons in verband met huisvesting ooit bestelden, concluderen dat de grootste groep bewoners onder de ongeveer driekwart eigenaars, degelijk tot erg comfortabel en internationaal vergeleken zelfs ruim wonen. Dat erg behoorlijke resultaat is de vrucht van meer dan honderd jaar continu gevarieerde en royale overheidsstimuli ten voordele van individuele eigendomsverwerving. Vraag is echter of die genereuze behandeling van het sterkere deel van onze bevolking kan verantwoorden dat de zwakste bewoners het gedurende de hele naoorlogse periode systematisch met de kruimels van de tafel hebben moeten stellen.

Dat er ondanks de ferm geformuleerde bedoelingen van het Vlaamse parlement geen schot komt in het dossier van de bewoners met de kleinste inkomens mag niet te veel verwondering wekken.

Tijdens de besluitvorming ter voorbereiding van de Vlaamse Wooncode was immers gebleken dat er in de Wooncodecommissie geen meerderheid beschikbaar was om het recht op wonen ook als resultaatverbintenis in te schrijven. Een engagementsverbintenis zou het worden, waarop de overheid niet kon afgerekend worden. Die optie liet namelijk toe blijvend erg eenzijdig in te zetten op eigendomsverwerving ten voordele van het sterkere deel van de bevolking. Overigens moet hier ten eerste vermeld worden dat het leeuwendeel van de overheidsstimuli voor eigendomsverwerving, fiscaal van aard zijn en op federaal niveau beschikbaar worden gesteld. En verder is duidelijk dat de regio's op de private woninghuurmarkt met weinig armslag kunnen optreden: anders dan de federale overheden beschikken ze niet over bevoegdheden om fiscaal tussen te komen, de huurprijzen te reguleren en de contractuele termen te sturen. Omdat ze uitsluitend kunnen dokteren aan de kwaliteitsnormen, ontglipt hen zodoende de mogelijkheid om een efficiënt prijswaardebeleid te voeren, noodzakelijk om verhuurders aan te sporen om alleen behoorlijke panden aan te bieden en om in afwachting van een veralgemeend beter kwaliteitsaanbod de vele minderwaardige woningen tegen overeenstemmend lage (en dus ook meer betaalbare) huurprijs aan te bieden.

Vraag is echter of de Vlaamse overheden zitten te wachten op meer bevoegdheden op de private huurwoningmarkt. Het zou de regeringen opzadelen met de opdracht heel wat middelen (bijkomend of anders ingezet) vrij te maken voor de sanering van het meest problematische segment van de woningmarkt. Of die bereidheid reëel aanwezig is, is zeer de vraag. Alle partijprogramma's zonder uitzondering mikken namelijk al jaren op de electoraal meer rendabele middenklassen.

Van gecorrigeerde politieke wil tot dubbelhartig politiek discours

Met enige zin voor overdrijving zouden we de jaren 1990 in de context van de armoedebestrijding kunnen bestempelen als een periode van *Wiedergutmachung*. Vanuit een te appreciëren bekommerning bepleitte de Koning Boudewijnstichting extra aandacht voor de armen en maakte premier Jean-Luc Dehaene daarop werk van het Algemeen Verslag over de Armoede. Zij stimuleerden een collectief gewetensonderzoek en registreerden de resultaten daarvan in 1994 in een lijvig Algemeen Verslag over de Armoede (AVA). Gepland werd ook de vorderingen op geregelde tijdstippen in perspectief te zetten en nodige bijsturingen in beleidsbeslissingen om te zetten. Voortaan zou systematisch aandacht worden besteed aan de bestrijding van armoede en sociale uitsluiting en zou het levensniveau van de zwakste medeburgers *geleidelijk* aan opgevijseld worden. Voor wat wonen betreft, anticipeerde Vlaams vice-minister-president en minister voor huisvesting Norbert De Batselier in feite al op de politiek van armoedebestrijding. Hij legde in 1993 namelijk de basis voor wat later de Vlaamse Wooncode zou worden.

In de lijn van het AVA stond Norbert De Batselier in Vlaanderen borg voor een betekenisvolle set initiatieven. Hij installeerde de zogenaamde Wooncodecommissie, lanceerde met het project *Domus Flandria* een (gezien de enorme behoeften al bij al beperkt) extra woningbouwprogramma en gaf zijn fiat voor de (aanvankelijke enkel) experimentele erkenning van het Vlaams Overleg Bewonersbelangen (VOB), een meer symbolisch signaal dat zwakke bewoners voortaan serieuzer moesten genomen worden.

Van sociaal bevlogen discours via ‘window dressing’ naar discriminatie

De Vlaamse regeringen van de jaren 1990 sorteerden, zoals aangehaald, een fundamentele kentering ten goede na de crisis-‘aanpak’ van de voor huisvesting rampzalige jaren 1970 en 1980. Na Norbert De Batselier en Leo Peeters treden we binnen in een bij uitstek liberaal tijdvak. Eigendomsverwerving draagt prominent en algemeen de voorkeur weg, overigens ook binnen de niet direct liberale politieke fracties. In *alle* Vlaamse partijprogramma’s, zonder uitzondering, dus ook bij SP.a en Groen!, fungeert woningbezit met stip op nummer 1 (De Decker e.a.: 2007).

Uit de feiten blijkt overigens dat de financieel meer draagkrachtige bewoners op uiteenlopende manieren, en niet alleen rechtstreeks, zeer verregaand en langdurig gesponsord worden om eigenaar te kunnen worden: fiscale steun, goedkope, zogenaamd sociale leningen, sociale koopwoningen, ... Maar ook eens eigenaar geworden blijft de overheid op alle niveaus inspringen om eigenaars toe te laten hun woning te onderhouden, te verbeteren en te renoveren: renovatiepremies, saneringspremies, energievriendelijke investeringstegemoetkomingen, verzekering gewaarborgd wonen (alleen voor woningbezitters!), ...

En, eens te meer, natuurlijk is het ons hier niet te doen om kritiek op eigendomsverwerving en woningbezit als dusdanig. Wat wel stoort is dat de eenzijdige overheidsinspanningen voor de middenklassen het recht op wonen van de zwakste bewonerscategorieën stelselmatig hypothekeert, direct en indirect.

Direct omdat maar een beperkt deel van de beschikbare middelen voor de huursector gereserveerd wordt. Dat resulteert enerzijds in erg beperkte sociale huursector (amper 5,5% van de woningmarkt) en anderzijds in een private huurmarkt met opvallend veel ondermaatse woningen voor in verhouding veel te hoge huurprijzen.

De overheidsinspanningen voor beter wonen, impliceren ook indirect dat zwakke bewoners aan het kortste eind trekken. Zo zal niemand het erg genereuze karakter van de huidige Vlaamse renovatiepremie betwisten¹. Huurders vallen bijgevolg zonder meer buiten de prijzen, maar ook bescheiden eigenaars zien de (maximum) premie aan hun neus voorbijgaan omdat ze niet over de mogelijkheden beschikken om het vereiste (hele) investeringsbedrag zelf voor te financieren. Op dezelfde manier kunnen financieel bescheiden bewoners ook maar amper gebruik maken van de opnieuw vrij genereuze financiële overheidssteun voor energievriendelijke ingrepen. De conclusie is duidelijk: uitgerekend de meest bescheiden bewoners die zonder meer al vrede moeten nemen met de slechtste wooncondities, blijven stelselmatig verstoken van overheidssteun. Ze zijn bijgevolg veroordeeld om (op de private huurmarkt) met een klein inkomen, oncomfortabel en ongezond te blijven wonen in slecht geïsoleerde huizen waarvoor ze te hoge huren en excessieve energiefacturen betalen.

Nog minstens drie andere dimensies bezwaren bijkomend het lot van de kleine bewoner, vooral,

---

¹ Wie voor 30.000 € renovatiewerkzaamheden aan zijn eigen woning uitvoert, heeft recht op een renovatiepremie van 10.000 €.

maar niet uitsluitend op de private huurmarkt. Ten eerste stellen we vast dat de machtsverhoudingen in de huursector van bij de kandidaatstelling al, in vele opzichten in het nadeel van de zwaksten uitdraaien (Bernard: 2008; N.: 2007; N.: 2008; Tegenbos: 2008-2; Verhoest: 2008). Maar ook tijdens de huurperiode zelf moet de huurder behoorlijk wat klippen omzeilen: onwil bij noodzakelijke herstellingen, betwistingen over de huurwaarborg op het einde van de huurperiode, ondoorzichtige en betwistbare 'algemene' kostenrekeningen, ...

Ten tweede beschikt vooral de private huurder² ook over behoorlijk minder woonzekerheid dan de eigenaar. Gezien de wetgever in België traditioneel zeer veel respect voor de rechten van de eigenaar (verhuurder) ingebouwd heeft, moet elke huurder in principe hoe dan ook constant rekening houden met een mogelijk onverwachte huuropzeg (met schadeloosstelling). Maar opnieuw moeten we vaststellen dat de overheid tot voor kort³ zelf het recht van de huurder op woonzekerheid te kort deed in vergelijking met dat van eigenaars-bewoners met hypothecaire afbetalingsplichten. Zij krijgen inderdaad een verzekering gewaarborgd wonen aangeboden die de huurders tot nader order ontnomen is gebleven. Ook zij kunnen nochtans aan bijvoorbeeld ziekte en werkloosheid ten prooi vallen en zodoende gedurende een bepaalde periode met betalingsproblemen worstelen. Recent bepleitte Michèle Hostekint (SP.a) wel om een oplossing voor de woonverzekering te bespoedigen én er een uitbreiding voor de huurders in op te nemen (N.: 2008-2).

Hoe licht het lot van niet-eigenaars weegt blijkt overigens ook uit de luchthartigheid waarmee hun betaalbaarheidsdossier wordt behartigd, bijvoorbeeld als het er op aankomt hen huursubsidies te gunnen. Dat signaleert ondertussen trouwens ook het Steunpunt 'Ruimte en Wonen' in een drietal recente rapporten. (Haffner & Heylen: 2008-1; Haffner & Heylen: 2008-2; Heylen & Haffner: 2008; Heylen e.a.: 2008)

Ten derde stellen we vast dat zwakke bewoners, vooral dan huurders, nogal gemakkelijk met allerlei loze verwijten worden overladen. Dat begint eigenlijk al met het vrij 'sloganeske' pleidooi voor sociale mix waarmee tussen de lijnen door gesuggereerd wordt dat mensen met een laag inkomen, zeker als ze geen job hebben, niet zorgzaam zouden kunnen zijn, huurachterstallen genereren, zich bezondigen aan vandalisme en uit zijn op herrie, meteen ook niet echt intelligent, niet in staat om echt te communiceren, ... En die opvattingen gelden dan in een beweging meteen vooral voor buitenlanders. Maar vragen beleidsverantwoordelijken zich dan nooit af of ze zelf wel altijd alles in het werk stellen om hun boodschappen met respect voor hun 'klanten' verstaanbaar, coherent, consequent, ... te vertolken. En zien ze 'hun' bewoners wel voor vol aan? Betrekken ze hen actief bij het beleid? Gunnen ze hen echte verantwoordelijkheden bij het beheer van 'hun' maatschappij, hun buurt, hun wooncomplex, ... (Goossens: 1997; 2004)?

---

2 Sinds kort is ook aan de haast spreekwoordelijke woonzekerheid van de sociale huurder geknabbeld.

3 Bij gebrek aan betaalbare offertes besliste Vlaams minister voor huisvesting Marino Keulen recent, voorlopig niet langer een Verzekering Gewaarborgd Wonen aan te bieden (Belga & L.V.: 2008). Maar zowel federaal minister van justitie Jo Vandeurzen (CD&V) (g.teg.: 2008) als vice-minister-president Frank Vandenbroucke (SP.a) (Winkelmanns: 2008) willen dat de Vlaamse regering een alternatief zoekt voor de woonverzekering ... *'Als er voor de huidige formule maar één kandidaat is, Ethias, moet de regering creatief naar andere formules zoeken waarvoor de markt wel interesse heeft.'*, aldus Jo Vandeurzen.

Misschien ligt uitgerekend daar wel de 'preventieve' sleutel die een aantal samenlevingsproblemen kan helpen klaren, veeleer dan in eerste instantie (en met meer dan veel respect) 'curatief' te mikken op de wonderen van de samenlevingsopbouw. Of dan 'alle heil' te verwachten van een 30% lading 'werkers' in sociale huurcomplexen⁴.

_ GEVRAAGD: EEN NIEUWE BATS

Critici van het Vlaamse woonbeleid worden steevast om de oren geslagen met het argument dat de Vlaamse regering op dit moment massaal in sociale woningen investeert, dat ze het investeringskrediet *gaan* verdubbelen en dat het bedrag voor de huursubsidies ondertussen al verdrievoudigd zijn (Keulen: 2008-1). Of tegen 2020 *zullen* we 45.000 sociale woningen extra bouwen (Keulen: 2008-2). Of nog, de Vlaamse regering bereikte een principeakkoord om werk te maken van een volwaardig grond- en pandenbeleid. ...

Gebakken lucht! Bij gebrek aan degelijk *woon*beleid blijkt de betaalbaarheid meer dan ooit een probleem: waar blijft heel concreet en ambitieus het Vlaamse woonzorgbeleid? En wanneer zullen de federale en regionale excellenties de violen eens gelijk stemmen als het er op aankomt woonbeleid en energiebeleid op elkaar af te stemmen in het belang van 'de kleine man'? Of, wie durft als minister voor wonen met goed fatsoen de Vlaamse huursubsidieregeling bijvoorbeeld naast de Nederlandse leggen, en daarbij de 'leefloner' en de alleenstaande moeder recht in de ogen kijken? En dat alles in acht genomen, wie gelooft die mensen nog als ze (met de verkiezingen van juni 2009 in aantocht) 45.000 sociale woningen beloven van nu tot 2020? Echt groot wordt het natuurlijk pas als '*de grootste bouwheer van Vlaanderen*' (sic) zijn ambitie verwoordt, als iets voordien het ACW gesignaleerd heeft dat Vlaanderen de volgende 20 jaar niet minder dan 200.000 nieuwe woningen nodig heeft (Demeulemeester: 2008).

De hele situatie in acht genomen ligt het besluit voor de hand: Vlaanderen heeft zowel in het belang van zijn zwakste bewoners als vanuit een goed begrepen eigenbelang dringend nood aan een ambitieus, in dit geval dus grootschalig en bijgevolg meerjarig en meerdimensioneel woonplan. Zeker gezien de komende jaren zich niet echt rooskleurig aandienen, is het gevaar niet denkbeeldig dat een groeiend aantal bewoners in het rijke Vlaanderen het recht op wonen minder en minder zelf zullen kunnen blijven ervaren. Dat is voor de direct betrokkenen een weinig benijdenswaardige situatie, maar ze hypothekeert in een beweging ook de Vlaamse welvaart. Slecht wonen kost namelijk niet alleen onloochenbaar veel geld (vermijdbare ziektekosten, economische kosten door ziekteverzuim, een hoge energiefactuur en milieuvervuiling, ...), het hypothekeert bijvoorbeeld ook de schoolresultaten en op termijn dus de kwalificatie van jongeren die we op de arbeidsmarkt meer dan nodig hebben. Economen hebben recent bij herhaling gepleit de huidige crisis te bestrijden met behulp van een doordacht infrastructuurbeleid (KDR: 2008-1

⁴ Voor een constructief model met perspectief, zie o.m. het project Woonbegeleiding van de Corporatie Woningbelang in Valkenswaard (Nederland): '*Het doel van Woonbegeleiding is op de eerste plaats om huisuitzetting wegens huurachterstand of vormen van overlast te voorkomen*', zegt corporatiedirecteur Rob Möhlmann. '*Lukt dit niet, dan moet de betreffende persoon wel de juiste zorg krijgen.*' ... '*Bij vier van de acht begeleidings-trajecten is huisuitzetting voorkomen.*' (N. 2008)

& 2008-2). Vice-minister-president Frank Vandenbroucke heeft dat trouwens goed begrepen: *'Als het slecht gaat, mogen overheden extra geld uitgeven, luidt het. Dat is niet helemaal juist. Dan mogen en moeten de overheden extra investeren! Dàt is de boodschap van de econoom John Keynes.'* (Tegenbos: 2008-1)

De algemene conclusie ligt voor de hand: *een grondige herziening van de fundamenteën van het Vlaamse woonbeleid, in het voordeel van de meest kwetsbare en bestaansonzekere huishoudens, is dringend en broodnodig.* Zeker nu op goed gezag mag worden aangenomen dat ook de private huursector in regionale, lees Vlaamse handen dreigt terecht te komen: *'Steunpunt en huurders- en armenverenigingen vragen een rist bijsturingen aan de wet, maar bevestigen dat federaal minister van Justitie Jo Vandeurzen (CD&V) niet geneigd lijkt de wet nog te wijzigen, omdat die bevoegdheid straks 'allicht' toch wordt overgedragen van de federale overheid naar de deelstaten.'* (Tegenbos: 2008-2). Die piste geraakt alleen geforceerd als opnieuw een politiek zwaargewicht met sociale adellijken zich daartoe engageert, hierbij geruggensteund door een partij met verreikende historische wortels in de strijd tegen armoede en sociale uitsluiting. Wie het schoentje past, zij trekken het aan. Het zou na 10 jaar de aanleiding kunnen vormen tot een nieuw en ernstiger samenwerkingsakkoord: maar dan nu een ter *'aanzweping'* van het armoedebeleid.

Bibliografie

- Belga & LV (2008) Woonverzekering voor huurders blijkt te duur, in: *De Morgen*, 10.10.2008, 8.
- Bernard, Nicolas (2008) *Les lois anti-discrimination et le secteur du logement (privé et social)*, in: Bayart, C.; Sottiaux, S. & van Drooghenbroeck, S. (2008) De nieuwe federale antidiscriminatie-wetten, Brugge.
- De Decker, P.; Goossens L. & Pannecoucke, I. (2007) Wonen en woonbeleid in Vlaanderen: welvaartsweg of welvaartsweg? Voorbij de federale, regionale en lokale variaties op een unitaire middenklassenmelodie, in: B. Hubeau & Goossens, L. (eds.), (2007) *Behoorlijk Wonen. Een lokale wegwijzer*, Brugge: Vanden Broele.
- Demeulemeester, Ann (2008) *Fris geluid in de ruimte*, <http://www.acw.be/content/view/1271/405/>, gelezen op 29.10.2008.
- Goossens, L. (1997) De slinger der selectiviteit. De onzekere lotgevallen van de doelgroepen van het woonbeleid in België, in: Vlaamse Huisvestingsmaatschappij (1997) *Bouwstenen van een sociaal woonbeleid (1945-1995)*. Vlaamse Huisvestingsmaatschappij. Brussel, Vlaamse Huisvestingsmaatschappij, 2 vol.
- Goossens, L. (2004) De kleinburgerlijke participatie voorbij? Snelle schets van een scharnierscenario, in: *TerZake: Praktijkblad voor lokaal beleid, inspraak en samenlevingsopbouw*, (6), 16-19.
- G.Teg. (2008) Vlaams budget 2009 hertekenen, in: *De Standaard*, 22.10.2008, 8.
- Haffner, M. & Heylen, K. (2008-1). *Betaalbaarheid van het wonen. Gebruikskosten in Vlaanderen en Nederland*, Leuven: Steunpunt Ruimte en Wonen, 22.
- Haffner, M. & Heylen, K. (2008-2). *Betaalbaarheid van het wonen. Gebruikskosten in Vlaanderen en Nederland*, Leuven: Steunpunt Ruimte en Wonen, 22.
- Heylen, K. & Haffner, M. (2008). *Betaalbaarheid van het wonen in Vlaanderen en Nederland*, Leuven: Steunpunt Ruimte en Wonen, 54.

- Heylen, K. & Winters, S. (2008). *Betaalbaarheid van het wonen voor starters op de woningmarkt. Bijkomende gegevens op basis van de Woonsurvey 2005*, Leuven: Steunpunt Ruimte en Wonen, 48.
- KDR (2008-1) 'Afglijden infrastructuur is zorgwekkend', in: *De Standaard*, 09.10.2008.
- KDR (2008-2) 'Begrotingsoverschot van 0,3 procent is niet haalbaar', in: *De Standaard*, 10.10.2008.
- Keulen, M. (2008-1) "Overheid investeert massaal in huurders", in: *VRT Nieuws*, www.deredactie.be/cm/de.redactie/binnenland/08.06.29_betaling .
- Keulen, M. (2008-2) Waarom ik de grootste bouwheer van Vlaanderen wil blijven, in: *De Morgen*, 11.10.2008, 23.
- N. (1994) *Algemeen Verslag over de Armoede*, Brussel, Diensten van de eerste Minister, 208-293;
- N. (2007) *Discriminatie op de huisvestingsmarkt: hoe kan je reageren?*, Brussel: Centrum voor Gelijke Kansen en voor Racismebestrijding, 20.N. (2008) *Woonbegeleiding voorkomt huisuitzetting*, in: *Aedesnet.nl*, 20.10.2008.
- N. (2008-1) *Discriminatie op de huisvestingsmarkt. Hoe kan je het vermijden? Praktische tips*, Brussel: Centrum voor gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding, 10.2008, 19.
- N. (2008-2) Dringend: reanimatie en uitbreiding woongarantieverzekering, in: *SP.a Nieuws*, 09.10.2008.
- Tegenbos, Guy (2008-1) Federaal sparen, maar deelstaten laten investeren, in: *De Standaard*, 13.10.2008.
- Tegenbos, Guy (2008-2) Huurwaarborg verpakt als levensverzekering, in: *De Standaard*, 29.10.2008, E10.
- Verhoest, Filip (2008) Verhuurders strijden mee tegen discriminatie, in: *De Standaard*, 04.10.2008, 10.
- Winckelmans, Wim (2008) Wetstraat bereidt recessie voor, in: *De Standaard*, 20.10.2008, 3.

DE PLAATS VAN DE GEBRUIKER IN DE OCMW'S: EEN UITDAGING*

GENEVIÈVE LACROIX IN SAMENWERKING MET PATRICIA SCHMITZ

Met een dertigtal mensen hebben ze een reis naar het buitenland gepland. De groepsleden - allemaal mensen in bestaansonzekerheid - komen al maanden bij elkaar. Ze sparen al meer dan een jaar voor deze onwaarschijnlijke reis, helpen elkaar om de angst voor het onbekende en voor de ontworteling te overwinnen en bereiden zich stilaan voor om enkele weken in een onbekende omgeving samen te leven.

Een paar moedige kandidaten komen hun project aan het beoordelingscomité voorstellen. Ze moeten de institutionele vertegenwoordigers in het comité voor zich proberen te winnen. Van hun advies hangt immers een deel van de broodnodige fondsen af. Het advies moet daarna wel nog worden bekrachtigd door het besluitorgaan van het Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn, dat het budget met eigen middelen financiert.

_ EEN AARZELLENDE STAP VOORWAARTS

De voorbije jaren zijn er heel wat institutionele initiatieven genomen waarbij de nadruk op de participatie van OCMW-gebruikers ligt, zoals ook dit voorbeeld aantoont. De federale overheid financiert veel van deze initiatieven via het jaarbudget voor maatregelen ter bevordering van de maatschappelijke participatie en de culturele en sportieve ontplooiing van gebruikers van de dienstverlening van de Openbare Centra voor Maatschappelijk Welzijn. Bovenop deze subsidie besteden sommige OCMW's relatief grote delen van hun jaarbudget om acties op te zetten of partnerships aan te gaan met organisaties die projecten organiseren om de participatie van gebruikers te stimuleren.

Het OCMW van Charleroi bijvoorbeeld geeft elk jaar € 30.000 uit om sociale, culturele of sportieve initiatieven te steunen die uitgaan van groepen gebruikers van sociale diensten, van inwonersverenigingen enz. De deelnemers beheren de toegewezen budgetten zelf.

Maar participatie kan ook op andere manieren worden gestimuleerd. In praatgroepen voor gebruikers van sociale dienstverlening en denkgroepen voor professionele dienstverleners kunnen

---

* Tekst vertaald uit het Frans.

personen in bestaansonzekerheid getuigen over instellingen of bijstandsorganisaties die doof blijven voor hun situatie en kunnen maatschappelijke werkers getuigen over hun ervaringen met een stugge bureaucratie.

Uit deze getuigenissen blijkt dat het sociale beleid soms een hinderpaal kan zijn. Al te vaak wordt het uitgestippeld zonder de gebruikers of de dienstverleners te raadplegen en strookt het niet met de dagelijkse realiteit. Het werkt problemen in de hand die vervolgens moeten worden opgelost, terwijl het eigenlijk oplossingen zou moeten aanreiken voor de dagelijkse realiteit waarmee het in de eerste plaats rekening had moeten houden. We verwijzen hier bijvoorbeeld naar de rampzalige gevolgen van de invoering van het begeleidingsplan voor werklozen, zowel voor de personen voor wie de maatregel was bedoeld als voor instellingen zoals het OCMW.

_ PARTICIPATIE EN SOCIALE BIJSTAND: EEN PROBLEMATISCH DUO

Niet dat we kwaadwillig zijn, maar we kunnen het toch niet laten om wat dieper in te gaan op dit 'participatie'-concept en om wat te sleutelen aan het overheersende gebrek aan realisme.

Het woordenboek Petit Robert definieert participatie als 'verstandhouding, samenwerking en bijdrage in de mate dat ze inspraak, een vrij debat en tussenkomsten mogelijk maakt van diegenen die in een gemeenschap aan haar wetten en regels zijn onderworpen'.

Participatie is dus een relatief gegeven. Het is geen vaststaand feit, maar het resultaat van een maatschappelijk, democratisch proces.

Daarom stellen we ons de vraag of een Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn, gelet op zijn takenpakket en zijn structuur, de geschikte instantie is om een participatief proces vorm te geven en zo ja, onder welke voorwaarden dit dan kan gebeuren?

Het takenpakket van de OCMW's lijkt ons niet altijd even logisch te zijn. De opeenvolgende wetgevende initiatieven op het vlak van maatschappelijke dienstverlening sinds 1993¹ beschouwen de begunstigde als rechtssubject, maar doen tegelijk een beroep op de verantwoordelijkheidszin van diezelfde persoon om als volwaardige partner mee te stappen in zijn individuele project op weg naar maatschappelijke integratie. Hij of zij wordt een verantwoordelijke, autonome partner: de slachtoffers van uitsluiting zijn zelfstandige burgers die voortaan middelen krijgen. Deze intentie wordt bevestigd en versterkt met de wet van 26 mei 2002 betreffende het recht op maatschappelijke integratie: het recht op een minimuminkomen (het bestaansminimum) wordt een recht op maatschappelijke integratie. Een omvangrijk project want het individu krijgt het statuut van partner bij het uitstippelen van zijn integratietraject, waarbij de nadruk op de professionele inschakeling ligt. Zijn vermogen om samen te werken en te participeren wordt een doorslaggevend evaluatiecriterium.

---

1 Onckelinx, L. (maart 1993). *Urgentieprogramma voor een meer solidaire samenleving*.

We zullen het hier niet meer hebben over de vele kritiek die toen werd geuit op een wetgeving die het individu al te nadrukkelijk verantwoordelijk stelde voor zijn eigen integratie. Hoewel een deel van die kritiek terecht was en is, nuanceert de wet betreffende het recht op maatschappelijke integratie die individuele verantwoordelijkheid enigszins door de OCMW's bepaalde verplichtingen of resultaatsverbintenissen op te leggen. Ze moeten beloven dat ze alles in het werk zullen stellen om de persoon te integreren, ook al herleidt de wet deze integratie tot zijn sociaalprofessionele dimensie. Deze kritische noot neemt echter niet weg dat er een fundamentele ongelijkheid bestaat tussen de persoon die bijstand vraagt en de instelling die optreedt als geldschieder.

De afhankelijkheid die zo ontstaat tussen de persoon die bijstand vraagt en de organisatie die bijstand verleent, staat een echt participatieproces in de weg. De inbreng van de betrokken partijen is immers niet even groot en de persoon die bijstand vraagt heeft volgens ons relatief weinig zeggenschap over de manier waarop de reglementen worden toegepast (en al helemaal niet over de manier waarop ze tot stand komen!). Het individuele project voor maatschappelijke integratie legt de participatielast grotendeels bij de begunstigde; de maatschappelijke werker of de instelling worden na het project zelden of nooit geëvalueerd. Volgens ons komt participatie in dit geval veeleer neer op een verplichte inschakeling in het arbeidsproces. De machtsverhoudingen sluiten vrije wil nagenoeg uit omdat levensbelangrijke behoeften moeten worden ingelost.

Vandaar onze overtuiging dat het OCMW niet de ideale omgeving is om het participatieproces vorm te geven. Hoewel de verstandhouding tussen de persoon die om bijstand vraagt, en de maatschappelijke werker soms goed is, kan men moeilijk spreken van vrije meningsuiting en inspraak als de inzet voor de betrokkenen zo verschillend is.

Binnen het individuele project voor maatschappelijke integratie heeft participatie veel weg van een verplichting. Hierdoor wordt het individu dubbel verantwoordelijk gesteld voor zijn situatie, terwijl de collectieve en politieke verantwoordelijkheid voor de bestaansonzekerheid en de sociale uitsluiting onder de mat worden geveegd. Daarom is uiterste omzichtigheid geboden en wijzen we er hier nogmaals op dat in het kader van het verlenen van sociale bijstand 'behoedzaam moet worden omgesprongen' met participatie als middel om bestaansonzekerheid te bestrijden.

We stellen overigens vast dat men de persoon die om bijstand vraagt, meer en meer als een rechts-subject beschouwt, maar de toepassing van die rechten gaat vandaag gepaard met almaar ingewikkeldere procedures. Mensen en omstandigheden worden in een hokje geduwd waarbij de realiteit uit het oog wordt verloren.

De vereiste middelen om de wet toe te passen en de administratie haar werk te laten doen, brengen alleen die gegevens boven water die nodig zijn om de machine aan de praat te houden. Het leeuwendeel van de taak van maatschappelijke werkers bestaat er vandaag in om aan de hand van sociale categorieën die de wet en de administratie hebben vastgelegd, na te gaan of de voorwaarden zijn vervuld om tot bepaalde rechten toegang te krijgen. Maatschappelijke werkers geven overigens aan dat het steeds moeilijker wordt om zich een beeld te vormen van de existentiële realiteit van personen. En als dit dan lukt, hebben ze geen forum waar ze hun ervaringen kwijt kunnen.

De vele, nieuwe initiatieven die maatschappelijke werkers en personen die bijstand krijgen of die leven in bestaansonzekerheid, de kans bieden om te praten over hun levensloop of te getuigen over hun ervaringen, lijken een manier om deze leemte in te vullen. Deze initiatieven - binnen of buiten de organisatie - waar personen (gebruikers en maatschappelijke werkers) zich kunnen uiten en hun verhaal kunnen doen, laten toe om de stilte te doorbreken en aandacht te vragen voor individuele gevallen. Omdat het echter gaat om gesloten, geïnstitutionaliseerde initiatieven binnen een organisatorische en bureaucratische doolhof, veroorzaken ze weinig deining.

Toch zijn deze ervaringen of initiatieven niet onbelangrijk, want vaak zijn het dergelijke kleine zaken die voor verandering zorgen! Formeel voegen ze weinig aan de definitie van participatie toe. Het gaat immers niet om een participatief proces waarbij personen hun steentje voor het algemeen belang kunnen bijdragen en waarbij ze kunnen wegen op het sociale beleid en de werking van het OCMW waarvan ze in grote mate afhankelijk zijn.

Als Openbare Centra voor Maatschappelijk Welzijn hun naam echt willen waarmaken, moet de relatie met de persoon die bijstand vraagt, fundamenteel veranderen. De beleidsoptie moet zich vertalen in een professionele houding met respect voor de persoon en erkenning van zijn of haar capaciteiten. De wet geeft de bijstand een individueel karakter door elke situatie apart te onderzoeken. Een individueel, specifiek sociaal onderzoek moet uitwijzen of een persoon hulpbehoevend is. De institutionele context voor de toepassingsprocedures van individuele rechten is verzadigd, staat niet open voor improvisatie en loopt nauwelijks warm voor collectieve initiatieven die uitgaan van gebruikers of professionelen.

Het wettelijke en reglementaire keurslijf dat de taken en de werking van de OCMW's beheerst, laat weinig ruimte voor sociale initiatieven waarbij de participatie van gebruikers centraal staat. De organisatiestructuur van de Centra, die voortdurend tussen bureaucratie en een professionele aanpak heen en weer worden geslingerd, staat participatie in de weg.

_ INSTITUTIONELE RISICO'S

Ondanks die situatie stellen we vast - zoals we ook eerder al hebben aangehaald - dat sommige OCMW's een participatiebeleid willen voeren door bepaalde initiatieven te ondersteunen. We denken hierbij aan de Espaces Citoyens, de centra voor maatschappelijke coördinatie, overlegcomités, het goedkeuren van specifieke budgetten voor dergelijke acties enz. Vaak gaat het om begeleide participatie-initiatieven die door en met professionelen worden georganiseerd en veel weg hebben van de sociale werkmethodes die door de overheid gesubsidieerde organisaties (zoals het OCMW) gebruiken. De manier waarop de methode wordt uitgewerkt en toegepast, wordt uiteraard voor een deel bepaald door de opvatting die de subsidiërende overheid hierover heeft en door de doelstellingen die ze voor dergelijke initiatieven heeft vastgelegd. Vaak moet er meer gewerkt worden aan de zelfstandigheid van personen door structuur te brengen in hun tijdsbesteding en hun activiteiten dan aan hun collectief engagement als oefening in burgerschap en manier om hun grondrechten (huisvesting, werk, gezondheid enz.) op te eisen die in internationale verdragen en in de Belgische grondwet zijn vastgelegd. Uiteindelijk werkt participatie - gestimuleerd en

gesteund door overheidsmaatregelen - de toegang tot deze rechten niet echt in de hand. In de logica van de actieve welvaartsstaat bestaat het gevaar dat participatie niet zozeer een middel is voor maatschappelijke ontvoogding dan wel een verplichting voor de 'armen' om 'aan de slag te gaan'.

Het participatieve proces als oefening in de democratie draait om het fundamenteel opnieuw in vraag stellen van de posities van de partijen en hun onderlinge verbintenissen. In het kader van een bijstandsrelatie is het weinig waarschijnlijk en zelfs zo goed als onmogelijk dat beide partijen dezelfde risico's nemen als deze relatie tot doel heeft om de begunstigden uit de nood te helpen en om te ontsnappen uit overlevingsstrategieën. Daarom moet participatie als 'verstandhouding, samenwerking en bijdrage in de mate dat ze inspraak, een vrij debat en tussenkomsten mogelijk maakt van diegenen die in een gemeenschap aan haar wetten en regels zijn onderworpen' ruimer worden gezien dan het werkterrein van een OCMW. OCMW's die een participatief beleid willen aanmoedigen, moeten in de wijken acties ontplooiën, die aansluiten op de professionele omgeving en op de plaatselijke realiteit en die kaderen in een dynamisch netwerk waar alle sociale actoren deel van uitmaken.

Alle eerder aangehaalde obstakels geven duidelijk aan dat het 'participatieve ideaal' bij de OCMW's maar langzaam ingang vindt, omdat het niet strookt met een strak omlinjnde beleidslogica en een aanzienlijke bureaucratie. Bovendien speelt ook het budgetaspect mee. Omdat de OCMW's aangewezen zijn op subsidies van verschillende overheidsniveaus (federaal, gewestelijk en gemeentelijk), zijn ze aan verschillende complexe controlemechanismen onderworpen die nagaan hoe ze met dit overheidsgeld omspringen. Deze controle is een garantie voor democratie omdat openbare instellingen worden verplicht om op basis van strikte regels rekenschap af te leggen, ook al zijn hiervoor vreemd genoeg procedures nodig die voor niet-ingewijden nauwelijks te vatten zijn.

Of er in participatieve initiatieven wordt geïnvesteerd, hangt dan ook af van de budgettaire ruimte die OCMW's hebben en van de beleidslijnen die de verschillende overheden uitzetten.

Het budgetteren van een bedrag - hoe klein ook - om participatieve initiatieven te steunen in de vorm van gemeenschappelijke projecten die worden gedragen door burgers, lijkt ons een interessante ontwikkeling. In zekere zin is deze budgettaire beleidskeuze naast een blanco cheque voor participatieve initiatieven ook een volmacht om binnen de organisatie de aanzet te geven voor een andere manier om openbare middelen te besteden waarbij men de nadruk op andere werkpatronen legt.

Specifieke projecten die tot collectieve actie leiden, brengen ook een verandering teweeg in de sociale verhoudingen tussen de betrokken actoren. Dit houdt nog meer risico voor de organisatie in: omdat de verhouding tussen begunstigden en maatschappelijke werkers niet langer vastgelegd is in administratieve procedures komt er ruimte voor een nieuwe manier van samen-zijn, die institutionele regels kan doorboren en in vraag stellen.

Als voorbeeld verwijzen we naar de collectieve evaluatie van participatieve projecten die het OCMW van Charleroi in 2007 heeft gesteund.

De ontmoeting tussen de verschillende groepen en de betrokken maatschappelijke werkers was bedoeld om tot een interactieve evaluatie te komen: naast een voorstelling van alle projecten hoopten we op een uitwisseling waarbij iedereen kon vertellen over de vooruitgang die hij of zij had geboekt en over de moeilijkheden die hij of zij had ondervonden. Deze uitwisseling zou dan een inspiratiebron voor de anderen kunnen zijn.

Al snel leidde het delen van ervaringen tot 'warme' solidariteit tussen de groepen. Door de projecten te groeperen verschoof de focus van een eenmalige naar een veel ruimere problematiek, die aansloot bij de eigenlijke kern van uitsluiting, bestaansonzekerheid en inzet voor een beleid van collectieve actie.

We hebben dus vastgesteld dat er naast individuele vooruitgang (uit je huis komen, leren hoe je jezelf moet tonen, uitdrukken enz.) ook de aanzet wordt gegeven voor collectieve vooruitgang (opkomen voor jezelf en samen dingen in vraag stellen, samen oplossingen uitwerken, sociaal en administratief hokjesdenken aanvechten enz.).

Zo werden tijdens de ontmoeting bijvoorbeeld vragen gesteld bij de selectiecriteria, bij de manier waarop budgetten werden toegewezen en bij de samenstelling van de beoordelingscomités. Hieruit kunnen we opmaken dat de begunstigden van de maatregel geleidelijk vat krijgen op het proces en de regels voor het beheer van dit specifieke budget.

Tijdens het evaluatieproces hebben we ook een verschuiving vastgesteld qua actieradius van de participatieve acties. Voordien waren heel wat acties eenmalig en bestemd voor een bepaalde groep. Geleidelijk verruimen de deelnemers hun horizon: de acties spreken een breder spectrum van de maatschappij aan en de focus verschuift (van het buurthuis naar de wijk, van de wijk naar de gemeente enz.).

Hoewel het uitwerken van concrete projecten voor velen een uitdaging blijft, stellen we vast dat we van een institutionele context met een structuur afgestemd op vastgelegde procedures evolueren naar onverwachte ontwikkelingen waarbij de geldende regels en de institutionele dynamiek in vraag worden gesteld.

Met de keuze om participatieve projecten te steunen, heeft men in zekere zin een institutioneel risico genomen dat 'ongewild' een participatief proces heeft mogelijk gemaakt waarbij iedereen zijn steentje aan het openbare leven kan bijdragen. In dit geval komt dit neer op het herschrijven van de regels voor het toewijzen van dit budget.

Door via participatieve budgetten ruimte te laten voor dergelijke 'onvoorziene gebeurtenissen' leren we dat kiezen voor een bepaald budgetbeleid ook een maatschappelijke beleidskeuze is. Deze beleidskeuze zet immers de - prille - krijtlijnen voor een participatieve democratie uit.

De organisatie moet wel openstaan voor de implicaties van deze keuze en rekening houden met opmerkingen van de groepen. Er is alleen sprake van participatie wanneer de doelgroep inspraak heeft in het sociale beleid. Het mag niet gaan om verplichte tewerkstelling die haaks op de participatiegedachte staat.